

Robert DANKIEWICZ¹

PŁASZCZYZNY OCENY RYZYKA W UBEZPIECZENIU KREDYTU KUPIECKIEGO

Artykuł poświęcono zagadnieniom oceny ryzyka kredytowego w transakcjach z odroczonym terminem płatności na potrzeby ubezpieczycieli kredytu kupieckiego. W opracowaniu omówiono zagadnienia oceny formalno-prawnej, oceny kondycji finansowej oraz pozycji rynkowej i ich znaczenia w procesie zawierania oraz w trakcie trwania umowy ubezpieczenia. Omówione obszary oceny obejmują zarówno kredytodawców, poszczególnych kredytobiorców oraz otoczenie rynkowe, w którym wymienione podmioty działają.

1. WPROWADZENIE

Decyzja zakładu ubezpieczeń o przyjęciu lub odrzuceniu ryzyka związanego z ubezpieczeniem należności uzależniona jest od wyników analiz oraz przyjętych przez ubezpieczyciela procedur oceny ryzyka kredytowego. Procedury te narzucają określoną metodologię oceny, która w wielu przypadkach w sposób znaczący odbiega od metod stosowanych indywidualnie przez poszczególne przedsiębiorstwa.

Celem artykułu jest omówienie zagadnień oceny formalno-prawnej, oceny kondycji finansowej oraz pozycji rynkowej i ich znaczenia w procesie zawierania, jak i w trakcie trwania umowy ubezpieczenia. Obszary oceny obejmują kredytodawców, poszczególnych kredytobiorców, jak również otoczenie rynkowe, w którym wymienione podmioty działają. W przypadku ubezpieczeń kontraktów eksportowych dodatkowo ocena obligatoryjnie powinna zostać poszerzona o ocenę kraju odbiorcy.

2. PRZESŁANKI I ISOTA OCENY RYZYKA W UBEZPIECZENIU KREDYTU KUPIECKIEGO

Kredyty są źródłem finansowania poważnej części międzynarodowych i krajowych obrotów towarowych i usług. W przypadku prowadzenia działalności gospodarczej ryzyko kredytowe jest praktycznie nie do uniknięcia. Jak dowodzą wyniki badań dla Euler Hermes² 54% badanych przedsiębiorstw w Polsce odczuło wpływ opóźnień w płatnościach z tytułu sprzedaży towarów i usług na swoje przepływy pieniężne. Jednocześnie zauważyć można tendencję do wydłużania okresów, w których ściągane są należności. Średnie przeterminowanie waha się w przedziale od 16-22 dni i uzależnione jest od wielkości przedsiębiorstwa wykazując najwyższą wartość dla przedsiębiorstw o średniej wielkości³. Wszystkie te okoliczności wskazują na przesłanki wzrostu ryzyka utraty należno-

¹ Dr Robert Dankiewicz, Zakład Finansów i Bankowości, Wydział Zarządzania, Politechnika Rzeszowska.

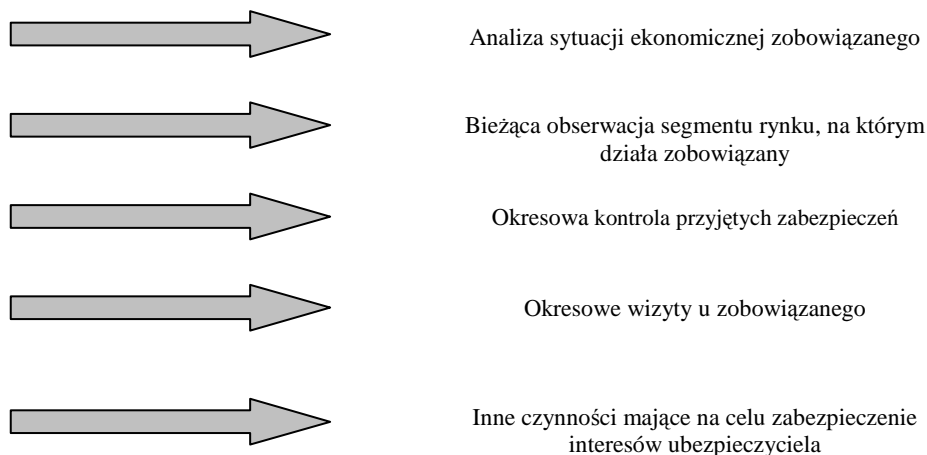
² Credit insurance supports companies profitable growth, An independent research study of 2,000 businesses in 10 European economies, Euler Hermes, the Credit Management Research Centre, the University of Leeds Business School, 2006.

³ Wskaźnik ryzyka 2008 Polska, Intrum Justitia, s. 3 za: J. Lisowski, Specyfika gospodarki finansowej ubezpieczycieli kredytu kupieckiego w Polsce, Wyd. UE w Poznaniu, Poznań 2010, s. 122.

ści, wobec czego ocena ryzyka w tym obszarze nabiera szczególnego znaczenia. O poziomie jej skomplikowania świadczy przede wszystkim konieczność przeprowadzenia analizy wielu znacznie różniących się od siebie elementów w skali makro i mikroekonomicznej. Wiele elementów podlegających ocenie ma charakter abstrakcyjny, niemierzalny liczbowo, co powoduje, że trudne jest ich wartościowanie, a więc i ocena. Przeprowadzana ocena ma zarówno charakter liczbowy, jak i opisowy. Polega w głównej mierze na ocenie ryzyka związanego z kredytodawcą oraz określeniu bieżącej i przyszłej zdolności dłużników do regulowania zobowiązań. Zakłady ubezpieczeń dokonują oceny na podstawie informacji zawartych we wniosku o ubezpieczenie, załączonych dokumentów, informacji własnych oraz informacji otrzymywanych od podmiotów, z którymi współpracują. Ocena dotyczy zarówno stosowanych warunków i procedur kredytowych, dotychczasowych doświadczeń kredytowych oraz portfela kredytowego, kraju działalności i branży działalności gospodarczej kredytobiorców. Powinna dać odpowiedź na pytanie, czy ubezpieczyciel może przyjąć kredytodawcę oraz jego kredytobiorców do ubezpieczenia i na jakich warunkach.

Interpretacji poddawany jest charakter klientów, ich kapitały, możliwości płatnicze, gwarancje spłaty zaciąganych należności oraz warunki gospodarcze, w jakich prowadzą swoją działalność⁴. Schemat działań objętych monitoringiem przedstawia rysunek 1.

Rys. 1. Działania objęte monitoringiem przez ubezpieczyciela

Źródło: opracowanie własne.

W przypadku ubezpieczycieli kredytu ryzyko najczęściej jest rozpatrywane w aspekcie czasowym i przyczynowo-skutkowym. Czasowy aspekt ryzyka kredytowego może odnosić się zarówno do okresu, na jaki odbiorcy udzielono kredytu, któremu ubezpieczyciel dał ochronę, jak i okresu niewywiązywania się odbiorcy ze spłaty swoich zobowiązań.

⁴ D. Krzezińska, *Zwiększanie się znaczenia wiarygodności kredytowej kupca*, [w:] R.H. Hanisz, K. Złaniecka (red.), *Finanse w dobie integracji europejskiej*, Wydawnictwo AE, Katowice 2004, s. 354-355.

Biorąc pod uwagę aspekt przyczynowo-skutkowy, ubezpieczyciel kredytu ocenia ryzyko z punktu widzenia przyczyny powodującej szkodę, której źródłem może być ryzyko handlowe i niehandlowe. Bez względu na aspekt oceny podstawę wyjścia do jej przeprowadzenia stanowi ocena formalno-prawna.

3. OCENA FORMALNO-PRAWNA

Jakość przeprowadzonej analizy, a zatem jej użyteczność, zależy w dużej mierze od charakteru i rodzaju wykorzystywanych informacji źródłowych. Dobór i weryfikacja podstaw źródłowych wpływa w istotnym stopniu na rzetelność i obiektywność dokonywanych ocen. Materiały niestarannie przygotowane, niekompletne, niewłaściwie zweryfikowane, mogą prowadzić do podjęcia błędnej decyzji i tym samym uniemożliwić skuteczne działanie. Na etapie analizy formalno-prawnej oceny, najważniejsze jest zweryfikowanie wiarygodności dostarczonych dokumentów. Dane należy sprawdzić pod kątem formalnym, tj. kompletności, ważności i autentyczności oraz zgodności ze stanem faktycznym. W szczególności sprawdza się, czy nie ma rozbieżności między poszczególnymi elementami wniosku oraz między wnioskiem a załączonymi dokumentami, czy przedmiot ubezpieczenia jest jednoznacznie określony i czy nie budzi wątpliwości. Zauważalna jest tutaj prosta zależność – im dokładniej przeprowadzona analiza, tym lepiej przygotowana umowa, dzięki czemu spada prawdopodobieństwo pojawienia się problemów wynikających z jej realizacji. Jednocześnie dynamiczny charakter ryzyka powodowany zmiennością otoczenia firmy, a także dążeniem podmiotów do rozwoju i innowacyjności wymusza nieustanne monitorowanie ryzyka. Jego identyfikacja nie powinna być jednorazowym aktem, lecz ciągłym procesem, aby odpowiednio do zachodzących zmian modyfikować program podejmowania ryzyka. Kwestia ta jest niezmiernie istotna dla oceny prawidłowości i funkcjonowania programu ubezpieczeń kredytu, gdyż ewentualne modyfikacje wymagają zmiany warunków kontraktu⁵. Jedynym sposobem umożliwiającym rozpoznanie problemu jest indywidualna analiza każdego przypadku⁶. Analiza ta obejmuje ocenę kondycji finansowej każdego podmiotu w oparciu o analizę sprawozdań finansowych oraz ocenę pozycji rynkowej.

4. WSTĘPNA ANALIZA SPRAWOZDAŃ FINANSOWYCH

Analiza finansowa stanowi niezbędny element podstawowej oceny ryzyka działalności konkretnego podmiotu. Nie jest jednoznacznie definiowana, większość autorów umiejscawia ją w funkcji kontroli, pomijając w ten sposób jej najważniejszy aspekt – wspomaganie procesu decyzyjnego⁷.

Celem wstępnej analizy sprawozdań finansowych przeprowadzonej na potrzeby ubezpieczenia kredytu kupieckiego jest określenie podstawowych informacji charakteryzujących przedsiębiorstwo. Zakres analizowanych zagadnień dostosowywany jest do wysokości kwoty ubezpieczenia, specyfiki branżowej przedsiębiorstwa, zakresu dotychczasowo-

⁵ I. Kwiecień, *Identyfikacja ryzyka jako podstawa projektowania programu ubezpieczeń w działalności gospodarczej*, [w:] *Modelowanie preferencji a ryzyko*, pod red. T. Trzaskalik, Wydawnictwo AE, Katowice 2001, s. 211.

⁶ R. Dankiewicz, *Ocena sytuacji ekonomiczno-finansowej przedsiębiorstwa przy zawieraniu ubezpieczeń z punktu widzenia ubezpieczyciela*, [w:] *Instrumenty finansowe w pobudzaniu aktywności gospodarczej Polski*, pod red. J. Ostaszewskiego, Instytut Wiedzy, Warszawa 2002, s. 61.

⁷ J. Rajczakowska, *Analiza finansowa jako sposób wspomagania wiedzy o przedsiębiorstwie*, [w:] *Rachunkowość a controlling*, pod red. E. Nowaka, Wydawnictwo AE, Wrocław 2003, s. 105.

wych kontaktów oraz stanu wiedzy o jego stendingu finansowym. Do tradycyjnych metod analizy należą porównania w czasie, porównania wskaźników wykonania, porównania międzyzakładowe i porównania oparte na wzorcowych układach nierówności.

Wygodnym narzędziem analizy finansowej jest analiza wskaźnikowa. Jest ona jednym z najważniejszych obszarów analizy ekonomicznej. Stanowi pogłębienie i uszczegółowienie analizy sprawozdań finansowych oraz najszerzej stosowane narzędzie analizy strukturalnej, czasowej i przestrzennej. Sprawozdanie finansowe zawiera wiele informacji, których pozyskanie i wykorzystywanie pozwala określić możliwości ściągania należności bądź wywiązania się z przyjętych zobowiązań. Nie ma jednoznacznych standardów, na podstawie których dokonuje się oceny. Analizy dokonywane są w przekroju sektorowym, mogą one również dotyczyć zmian w czasie. W przekroju sektorowym wyniki analizy jednej firmy są porównywalne z wynikami firmy podobnej, z reprezentatywną próbką firm lub ze średnią dla danego sektora. W przypadku analizy zmian w czasie ocenia się wielkości wskaźników jednej firmy w dłuższym okresie.

W praktyce wyliczone wielkości wskaźników porównuje się z wielkościami granicznymi i punktami odniesienia. Wartości graniczne są wyznaczane na podstawie wartości ustalonych w oparciu o dane historyczne, wartości pożądaných, modelowych lub przeciętnych wskaźników charakteryzujących daną branżę. Wielkości wskaźników są odpowiednio punktowane, przy czym liczba punktów zależy od subiektywnej oceny tego, w jakim stopniu dany wskaźnik odzwierciedla ryzyko kredytowe. Tak więc w różnych przedsiębiorstwach ten sam wskaźnik może otrzymywać różną liczbę punktów. Podobnie może być, gdy kontrahenci należą do różnych branż. Ten typ oceny przeprowadzany jest przez ubezpieczycieli wówczas, gdy klient uzyska pozytywną ocenę „jakości przedsiębiorstwa” i pozytywną „ocenę zabezpieczeń”. Metoda ta stanowi więc uzupełnienie oceny ryzyka⁸, stanowiąc jeden z elementów oceny syntetycznej.

Prawidłowo prowadzona analiza powinna służyć rozpoznawaniu zarówno zjawisk przeszłych, jak i mogących dopiero wystąpić, ich powiązań i wpływu na osiągnięte wyniki oraz na dalsze perspektywy przedsiębiorstwa. Informacje otrzymane w wyniku analizy finansowej po zsynchronizowaniu z założonymi celami, zmiennymi, określonymi parametrami powinny sugerować ubezpieczycielowi ewentualną możliwość oraz warunki potencjalnej współpracy z podmiotem zainteresowanym ubezpieczeniem należności. Owe zmienne, zakładane parametry kreowane są przez otoczenie, w którym przedsiębiorstwo prowadzi działalność tj. całą gospodarkę czy też określoną jej branżę. Następuje coraz większe niż dotychczas wykorzystywanie informacji o otoczeniu – płynności finansowej, wypłacalności i innych wskaźnikach osiąganych przez podobne podmioty krajowe, czy zagraniczne. Niewątpliwie znajdują tutaj odzwierciedlenie cele, jakie stawia sobie przedsiębiorstwo np. zwiększenie przychodów ze sprzedaży, obniżka kosztów, opanowanie rynku czy określone cele społeczne. Nie powinny one pozostawać w sprzeczności z czynnikami egzogenicznymi charakteryzującymi gospodarkę. Tak więc właściwe podejście analityczne powinno być ujmowane globalnie, odnosząc się do całego przedsiębiorstwa i jego otoczenia, uwzględniając zarówno dane ilościowe i jakościowe. Otoczenie tworzy bowiem warunki do rozwoju przedsiębiorstwa i jednocześnie weryfikuje sposób ich wykorzystywania poprzez fakt akceptacji lub odrzucenia rezultatów działalności

⁸ A. Bielawska, A. Hryszko, *Analiza i ocena procedury szacowania ryzyka przez ubezpieczyciela w gwarancjach dla inwestora*, [w:] *Problemy Zarządzania, Finansów i Marketingu*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 317, Szczecin 2002, s. 79.

przedsiębiorstwa. Bez uwzględniania relacji przedsiębiorstwa z otoczeniem zarówno ocena bieżącej działalności, jak i perspektyw rozwoju, miałyby charakter w dużym stopniu subiektywny i nie ukazujący autentycznych osiągnięć i możliwości.

5. SYNTETYCZNA OCENA KONDYCJI FINANSOWEJ

W wielu konkretnych przypadkach analiza powinna być rozszerzona o aspekty związane ze specyfiką branżową, formą własności bądź wielkością danego przedsiębiorstwa. Wykracza wówczas poza analizę czynników obiektywnych (za pomocą których można ocenić w sposób wymierny, w jakim stopniu obecna i przyszła działalność będzie efektywna) i bywa uzupełniana analizą czynników subiektywnych, które mają charakter niemierzalny. Dlatego też analiza nie może być dokonywana mechanicznie, gdyż staje się wówczas narzędziem niebezpiecznym, prowadzącym do błędnych wniosków. Stosowana w sposób „inteligentny”, ze świadomością jej ograniczeń oraz przy możliwie pełnym wyjaśnieniu ogółu czynników wpływających na otrzymane rezultaty, może stać się skuteczną metodą oceny działalności podmiotów gospodarczych. W przypadku ryzyka kredytowego szczególnie chodzi o identyfikację i ocenę zasad na jakich się opiera. Ocenie poddaje się potencjalnego kredytobiorcę, uwzględniając jego charakter, możliwości, kapitał, dodatkowe gwarancje, którymi dysponuje oraz warunki umów, odnoszące się do zabezpieczenia spłaty powstałych należności. Znajomość ryzyka kredytowego pozwala scharakteryzować skłonność dowolnego kontrahenta bądź całych grup klientów do regulowania zobowiązań, ustalić szacunkową wielkość należności nieściągalnych, ustalić ramy prowadzenia realizacji nie tylko strategii kapitału obrotowego brutto i polityki kredytowej, ale również strategii finansowej i marketingowej oraz eliminować wcześniej tych klientów, którzy w przyszłości mogą mieć problemy płatnicze. Na uwagę zasługuje fakt, że systemy analizy ryzyka kredytowego należą do najbardziej skomplikowanych systemów zarządzania wykorzystywanych w przedsiębiorstwie.

6. OCENA POZYCJI RYNKOWEJ

Wielopłaszczyznowa ocena podmiotu gospodarczego obok omówionych powyżej powinna obejmować również analizę otoczenia. Nie można bowiem oceniać działalności firmy bez uwzględnienia warunków zewnętrznych. Dlatego też firmy, które potrafią przewidywać, jak ten rynek będzie się zmieniał, mogą znaleźć swoją pozycję rynkową poprzez adaptację lub wykorzystanie tych zmian. Zmiany rynkowe kreują możliwości dla jednych uczestników rynku i ograniczają lub zamykają dla innych. Stąd też potrzeba posiadania informacji o konkurentach, klientach i ich potrzebach, skuteczności reklamy, strukturze rynku i koniunkturze. Wymienione powyżej elementy wzajemnie się uzupełniają. Jednocześnie uzależnione są od warunków społecznych, politycznych, koniunktury gospodarczej oraz warunków ekonomicznych i rozwiązań prawnych⁹.

Warunkiem koniecznym obiektywnej oceny staje się analiza bieżącej sytuacji otoczenia gospodarczego, jak również prawidłowe prognozowanie jego zmian. Brak informacji, mała ich wiarygodność czy też luki w danych przekładają się na większe ryzyko w odniesieniu do podejmowanych decyzji. Aby uporządkować poszukiwania i zminimalizować koszty pozyskiwania danych, należy uwzględnić podział źródeł informacji na: wtórne

⁹ W. Świątek, *Analiza działalności gospodarczej przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej, Warszawa 2005, s. 193-194.

i pierwotne. Kolejność wymieniania tych źródeł jest związana z możliwością ich pozyskania, a także z kolejnością w ramach procedury gromadzenia informacji. Źródła wtórne obejmują materiały już istniejące, dostępne w różnych formach i miejscach. Źródła pierwotne to materiały, które są lub będą gromadzone przez ubezpieczyciela w formie oddzielnie zaprojektowanych i prowadzonych badań. W takiej też kolejności należy gromadzić informacje pochodzące z tych źródeł, tzn. zawsze rozpoczynać od źródeł wtórnych. Są one nie tylko tańsze w pozyskaniu, lecz także mogą być szybciej pozyskiwane i wykorzystywane do podejmowania decyzji¹⁰. Pomocne mogą być w tym zakresie instytucje oraz firmy funkcjonujące w sferze społeczno-gospodarczej, zajmujące się gromadzeniem i przetwarzaniem informacji. Funkcjonalność uzyskiwanych od nich informacji uzależniona jest od relacji kosztu do uzyskiwanej korzyści i ma sens wyłącznie wówczas, gdy wartość uzyskanych informacji przewyższa koszt ich uzyskania. Informacja jest tutaj bowiem towarem, który jest przedmiotem zakupu lub wytwarzania.

W praktyce ubezpieczeniowej analizę wpływu otoczenia gospodarczego na poziom ponoszonego ryzyka przeprowadza się w odniesieniu do kraju działalności kredytobiorcy/ów oraz branży działalności gospodarczej. Przy ocenie bieżącej sytuacji kraju działalności kredytobiorców do najbardziej interesujących informacji zewnętrznych zaliczyć możemy strukturę i charakter gospodarki, strukturę eksportu i importu, dane makroekonomiczne. Potrzeby handlu zagranicznego w zakresie informacji rynkowej kształtowane są zarówno przez czynniki wewnętrzne, mające swoje źródło w realizowanej strategii rozwoju społeczno-gospodarczego naszego kraju, w której współpraca gospodarcza z zagranicą jest ogniwem o zasadniczym znaczeniu oraz przez czynniki zewnętrzne, wynikające, najogólniej rzecz biorąc, ze znacznej zmienności i niepewności zjawisk we współczesnej gospodarce i handlu światowym¹¹. W przypadku analizy branży działalności gospodarczej kredytobiorców, uwagę należy zwrócić na analizę określonych już wcześniej grup wskaźników. Istotnym staje się poszerzenie uzyskanych z niej informacji o:

- przewidywane zmiany popytu na usługi czy towary dostarczane przez daną branżę, wynikające na przykład ze zmian dochodów ludności lub zmian demograficznych, socjologicznych czy kulturowych,
- możliwość pojawienia się towarów lub usług o charakterze substytucyjnym lub komplementarnym,
- prognozowanie zmian w otoczeniu prawnym, jak na przykład ograniczenie barier celnych, przewidywanie koncesjonowanie działalności w branży¹².

Szczególnie ostatni z wymienionych elementów w określonych obszarach może być uciążliwy dla oceny przyszłej pozycji rynkowej, która w sposób nieprzewidywalny w wyniku realizacji ryzyka politycznego może ulegać gwałtownym zmianom, które mogą być konsekwencją:

- ogłoszenia powszechnego memorandum płatniczego przez rząd państwa dłużnika lub państwa uczestniczącego w regulowaniu należności,
- wydania lub zmiany aktów prawnych lub decyzji rządu,
- wprowadzenia zakazu transferu należności w walucie płatności lub zakazu wymiany waluty narodowej na walutę płatności,

¹⁰ *Analiza rynku*, pod red. H. Mruka, PWE, Warszawa 2003, s. 34-35.

¹¹ J. Schroeder, *Badania marketingowe rynków zagranicznych*, Wydawnictwo AE, Poznań 1997, s. 9.

¹² J. Kukiełka, D. Poniewierka, *Ubezpieczenia finansowe. Gwarancje ubezpieczeniowe. Ubezpieczenia transakcji kredytowych*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz-Warszawa 2003, s. 306-314.

- odmowy wykonania zapłaty z przyczyn nie związanych z wykonaniem kontraktu, gdy dłużnikiem jest państwo, dłużnik publiczny lub inny dłużnik, za którego poręczało państwo,
- przepisów prawnych lub decyzji w zakresie handlu zagranicznego, które uniemożliwiają realizację kontraktu lub świadczenie usług,
- ogłoszenia aktów nacjonalizacji¹³.

Prezentowane powyżej obszary powinny uwzględniać analizę zjawisk rynkowych w czasie, analizę sezonowości oraz związków przyczynowo-skutkowych. Tworzone są na wysokim stopniu uogólnienia wobec czego nie wymagają dużego zaangażowania czasowego ze strony ubezpieczyciela w odniesieniu do konkretnego przypadku. Jednak popełnione na tym etapie błędy mogą mieć bolesny charakter z racji tego, że ich skutki będą miały odzwierciedlenie w wielu pojedynczych umowach.

7. ZAKOŃCZENIE

Ocena ryzyka utraty należności jest kluczowym procesem przeprowadzanym przez ubezpieczyciela kredytu kupieckiego zarówno na etapie zawierania umowy ubezpieczenia, jak i w trakcie jej trwania. Podstawową kwestią jest pełne przekonanie zakładu o wiarygodności i rzetelności klienta. Odmowa akceptacji ryzyka nie skutkuje brakiem możliwości prowadzenia działalności przez zainteresowany ubezpieczeniem podmiot, ale nie dając gwarancji zwrotu należności, utrudnia mu planowanie finansowe w określonej perspektywie czasowej. Znaczenie oceny ryzyka w przypadku umów ubezpieczenia kredytu kupieckiego jest duże z uwagi na to, że to właśnie ono w zasadniczym stopniu przyczynia się do aktywnego kształtowania poziomu ryzyka przez zakłady ubezpieczeń. Możliwości i potrzeby ubezpieczyciela są tu zdecydowanie większe niż w przypadku innych rodzajów ubezpieczeń z uwagi na to, że ubezpieczyciele powinni dążyć do tego aby w sposób najbardziej efektywny eliminować lub zmniejszać ryzyko kredytowe. Identyfikacja i rozpoznanie poszczególnych rodzajów i źródeł ryzyka pozwalają na wypracowanie i modyfikowanie procedur oceny wiarygodności kredytobiorców. Jednak nawet najbardziej wszechstronne działania identyfikacyjne i kontrolne nigdy nie wyeliminują całkowicie ryzyka kredytowego, a jedynie mogą je ograniczać. Pozostałe ryzyko musi być zatem indywidualnie zabezpieczone z punktu widzenia potrzeby jego sfinansowania w oparciu o środki własne bądź za pomocą finansowania zewnętrznego.

LITERATURA

- [1] Bielawska A., Hryszko A., *Analiza i ocena procedury szacowania ryzyka przez ubezpieczyciela w gwarancjach dla inwestora*, [w:] *Problemy Zarządzania, Finansów i Marketingu*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 317, Szczecin 2002.
- [2] Dankiewicz R., *Ocena sytuacji ekonomiczno-finansowej przedsiębiorstwa przy zawieraniu ubezpieczeń z punktu widzenia ubezpieczyciela*, [w:] *Instrumenty finansowe w pobudzaniu aktywności gospodarczej Polski*, red. J. Ostaszewski, Instytut Wiedzy, Warszawa 2002.
- [3] Krzemińska D., *Zwiększanie się znaczenia wiarygodności kredytowej kupca*, [w:] *Finanse w dobie integracji europejskiej*, red. R.H. Hanisz, K. Znaniecka, Wydawnictwo AE, Katowice 2004.

¹³ M. Sierpińska, D. Wędzki, *Zarządzanie płynnością finansową w przedsiębiorstwie*, PWN, Warszawa 1997, s. 213.

- [4] Kukiełka J., Poniewierka D., *Ubezpieczenia finansowe. Gwarancje ubezpieczeniowe. Ubezpieczenia transakcji kredytowych*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz-Warszawa 2003.
- [5] Kwiecień I., *Identyfikacja ryzyka jako podstawa projektowania programu ubezpieczeń w działalności gospodarczej*, [w:] *Modelowanie preferencji a ryzyko*, red. T. Trzaskalik, Wydawnictwo AE, Katowice 2001.
- [6] Lisowski J., *Specyfika gospodarki finansowej ubezpieczycieli kredytu kupieckiego w Polsce*, Wyd. UE w Poznaniu, Poznań 2010.
- [7] Mruk H. (red.), *Analiza rynku*, PWE, Warszawa 2003.
- [8] Rajczakowska J., *Analiza finansowa jako sposób wspomagania wiedzy o przedsiębiorstwie*, [w:] *Rachunkowość a controlling*, red. E. Nowak, Wydawnictwo AE, Wrocław 2003.
- [9] Schroeder J., *Badania marketingowe rynków zagranicznych*, Wydawnictwo AE, Poznań 1997.
- [10] Sierpińska M., Wędzki D., *Zarządzanie płynnością finansową w przedsiębiorstwie*, PWN, Warszawa 1997.
- [11] Świetlik W., *Analiza działalności gospodarczej przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej, Warszawa 2005.

RISK ASSESSMENT AREAS IN TRADE CREDIT INSURANCE

The article has been devoted to the issues of credit risk assessment in transactions with delayed payment for the needs of insurers of the trade credit. In the paper there have been discussed the issues of the formal and legal assessment, the assessment of the financial condition and the market position as well as their meaning in the process of contract transaction and during the duration of the insurance contract. The discussed aspects of the assessment include both the credit grantors and the borrowers as well as the market environments in which these entities work.